

Wyrok z 11 grudnia 2002 r., [SK 27/01](#)
**GRZYWNA ZA ZŁOŻENIE W ZŁĘJ WIERZE WNIOSKU
O WYŁĄCZENIE SĘDZIEGO**

Rodzaj postępowania: skarga konstytucyjna Inicjator: osoba fizyczna	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
--	---------------------------------------	-----------------------------

Przedmiot kontroli	Wzorce kontroli
Obowiązek sądu ukarania grzywną strony postępowania cywilnego, która złożyła w złej wierze wniosek o wyłączenie sędziego [Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego: art. 53]	Zasada równości Prawo do rzetelnego procesu sądowego [Konstytucja: art. 32 i art. 45 ust. 1]

Instytucja wyłączenia członka składu orzekającego (sędziego) od udziału w sprawie, jeżeli szczególne okoliczności uzasadniają obawy braku bezstronności, jest jedną gwarancji sprawiedliwego prowadzenia postępowania sądowego. Wyłączenie może nastąpić – zależnie od przyczyny – bądź niejako automatycznie, tj. z mocy samego prawa (*iudex inhabilis*), bądź na mocy decyzji sądu podejmowanej z inicjatywy strony postępowania albo samego sędziego (*iudex suspectus*).

W postępowaniu cywilnym ten drugi rodzaj wyłączenia musi być uzasadniony istnieniem takiego stosunku osobistego między sędzią a jedną ze stron, który „mógłby wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego” (art. 49 kodeksu postępowania cywilnego). Sankcję na wypadek nadużycia przez stronę prawa żądania wyłączenia sędziego do celów obstrukcji procesowej przewidywał – skutecznie zaskarżony w niniejszej sprawie – art. 53 k.p.c. Przepis ten stanowił, że jeżeli wniosek o wyłączenie sędziego został złożony w złej wierze, to sąd, oddalając wniosek, miał obowiązek wymierzenia wnioskodawcy grzywny w wysokości nie przekraczającej 500 zł.

Osoba wnosząca skargę konstytucyjną w niniejszej sprawie została na tej podstawie prawomocnie skazana na taką grzywnę. Skarżący zarzucił, że obowiązywanie takiej, stosowanej obligatoryjnie, sankcji powoduje zastraszenie strony występującej z wnioskiem o wyłączenie sędziego, co stanowi naruszenie prawa do rzetelnego procesu sądowego (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Zdaniem skarżącego, skoro nie ma analogicznej sankcji w procedurze karnej, to zaskarżone unormowanie procedury cywilnej narusza także konstytucyjną zasadę równości wobec prawa (art. 32).

Skarga konstytucyjna dotyczyła także przepisów kodeksu postępowania cywilnego przewidujących rozpoznanie przez sąd drugiej instancji zażalenia na postanowienie o nałożeniu omawianej grzywny bez udziału ukaranego, jednak Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie w tym zakresie (por. tezy 7 i 8).

ROZSTRZYGNIECIE

Art. 53 kodeksu postępowania cywilnego jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i nie jest niezgodny z art. 32 Konstytucji.

Trybunał postanowił, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, umorzyć postępowanie w zakresie dotyczącym zarzutu niezgodności art. 397 § 1 w zw. z art. 394 § 1 pkt 5 k.p.c. z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Na prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) składają się: prawo dostępu do sądu, tj. do prawo do uruchomienia procedury przed sądem jako organem niezależnym, bezstronnym i niezawisłym; prawo do ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; prawo do wyroku sądowego, tj. do prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd.
2. Ścisłe powiązanie funkcjonalne konstytucyjnego obowiązku władz publicznych, w szczególności ustawodawcy, zapewnienia bezstronności sądu z jej podstawową gwarancją, jaką jest instytucja wyłączenia sędziego, nie uzasadnia przypisywania poszczególnym uprawnieniom wchodzącym w skład tej instytucji waloru konstytucyjnych wolności lub praw. Ustawodawca zwykły posiada znaczną swobodę w kształtowaniu instytucji wyłączenia sędziego. Zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji uzasadniony jest dopiero w wypadku ukształtowania tej instytucji w sposób godzący w istotę prawa do bezstronnego sądu.
3. Nie może budzić zasadniczych zastrzeżeń dążenie ustawodawcy do takiego ukształtowania procedury rozpoznawania wniosków o wyłączenie sędziego, które, respektując podstawowy cel tej instytucji, zapewni jednocześnie poszanowanie powagi i dobrego imienia sądu (wymiaru sprawiedliwości), jak również ochronę praw innych uczestników postępowania. W związku z tym uzasadnione i pożądane jest obowiązywanie takich rozwiązań procesowych, których celem jest zapobieżenie nadużywaniu wniosków o wyłączenie sędziego. Wprowadzanie tego rodzaju ograniczeń musi jednak uwzględniać doniosłość omawianej instytucji jako głównego mechanizmu gwarantującego realizację zasady bezstronności sądu.
4. Posługiwanie się przez prawodawcę zwrotami niedookreślonymi, takimi jak zwrot „zła wiara” w zaskarżonym art. 53 k.p.c., nie może być samo przez się oceniane jako naruszenie zasad i wartości konstytucyjnych. Często bowiem skonstruowanie określonej normy prawnej przy ich pomocy stanowi jedyne rozsądne wyjście. Na straży właściwej interpretacji takich zwrotów stoją przede wszystkim normy procesowe, nakazujące wskazanie przesłanek, jakie legły u podstaw zastosowania w konkretnej sprawie normy prawnej skonstruowanej przy użyciu nieostrego pojęcia.
5. Mechanizm przyjęty w zakwestionowanym przepisie – obligatoryjnego wymierzania przez sąd grzywny w wysokości do 500 zł za zgłoszenie w złej wierze wniosku o wyłączenie sędziego – przez swoją nadmierną represyjność stanowi zagrożenie dla realizacji konstytucyjnego prawa do bezstronnego sądu. Represyjność ta potęgowana jest brakiem obowiązku powiadomienia strony o terminie posiedzenia w postępowaniu odwoławczym

(por. art. 397 § 1 w związku z art. 394 § 1 pkt 5 k.p.c.), a tym samym pozbawieniem strony prawa do wysłuchania.

6. Różnice w unormowaniu określonej instytucji procesowej między ustawami regulującymi poszczególne procedury sądowe (w tym wypadku: brak odpowiednika zakwestionowanego art. 53 k.p.c. w przepisach kodeksu postępowania karnego) same przez się nie uzasadniają zarzutu naruszenia zasady równości wyrażonej w art. 32 Konstytucji.
7. Przedmiotem zaskarżenia w trybie skargi konstytucyjnej (art. 79 ust. 1 Konstytucji) mogą być tylko te przepisy ustawy lub innego aktu normatywnego, które stanowiły normatywną podstawę orzeczenia naruszającego przysługujące skarżącemu konstytucyjne prawa lub wolności. Obowiązkiem skarżącego jest przy tym sprecyzowanie, jakie konstytucyjne prawa lub wolności i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone przez zakwestionowane w skardze przepisy (art. 47 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o TK).
8. Chociaż rozpatrywana skarga została uznana za dopuszczalną na etapie jej wstępnego rozpoznania (art. 49 w związku z art. 36 ustawy o TK), to jednak w zakresie, w jakim nie odpowiada ona warunkom wskazanym w tezie 7, postępowanie na etapie rozpoznania merytorycznego podlega umorzeniu z powodu niedopuszczalności orzekania (art. 39 ust. 1 pkt 1 *in fine* ustawy o TK).

Przepisy Konstytucji i ustawy o TK

Konstytucja

Art. 32. 1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Art. 79. 1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Ustawa o TK

Art. 36. 1. Wniosek [...] prezes Trybunału kieruje do wyznaczonego przez siebie sędziego Trybunału w celu wstępnego rozpoznania na posiedzeniu niejawnym.

2. Jeżeli wniosek nie odpowiada warunkom formalnym, sędzia Trybunału wzywa do usunięcia braków w terminie 7 dni od daty zawiadomienia.

3. Gdy wniosek jest oczywiście bezzasadny lub braki nie zostały usunięte w określonym terminie, sędzia Trybunału wydaje postanowienie o odmowie nadania wnioskowi dalszego biegu.

4. Na postanowienie w sprawie nienadania wnioskowi dalszego biegu wnioskodawcy przysługuje zażalenie do Trybunału w terminie 7 dni od daty doręczenia postanowienia.

5. Trybunał, na posiedzeniu niejawnym, postanowieniem pozostawia bez rozpoznania zażalenie wniesione po upływie terminu określonego w ust. 4.

6. Po stwierdzeniu, że zażalenie zostało wniesione w terminie, prezes Trybunału kieruje je do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym przez Trybunał i wyznacza termin rozpoznania.

7. Trybunał, uwzględniając zażalenie, kieruje sprawę do rozpoznania na rozprawie. Na postanowienie o nieuwzględnieniu zażalenia nie przysługuje środek odwoławczy.

Art. 39. 1. Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne,
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej,
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

Art. 47. 1. Skarga poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego powinna zawierać:

- 1) dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją,
- 2) wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób - zdaniem skarżącego - zostały naruszone,
- 3) uzasadnienie skargi, z podaniem dokładnego opisu stanu faktycznego.

2. Do skargi należy załączyć wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie, z podaniem daty jej doręczenia, wydane na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego.

Art. 49. Skarga podlega wstępnemu rozpoznaniu; art. 36 stosuje się odpowiednio.